

KURU SOĞAN

1.Giriş

Pervin KARAHOCAGİL,TEAE

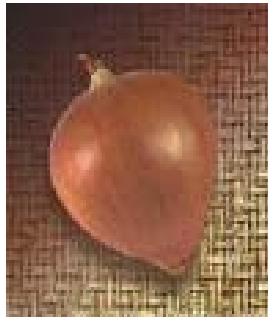
Soğan (*Allium cepa* L.) zambakgiller ailesinden keskin kokulu, yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan otsu bir bitkidir. Tüm dünyada gelir düzeylerine bakılmadan bütün insanların her gün tükettiği kuru soğan, gerek yemeklerde pişmiş olarak gerekse salatalarda çiğ olarak büyük miktarlarda tüketilmektedir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri tüketilen kuru soğanın bilinen anayurdu ülkemizin de içinde yer aldığı Küçük Asya bölgesidir. Soğanın toprak altındaki yuvarlak kısmı değişik biçimlerde, renklerde ve irilikte, yaprakları ise içi boş silindimsi ve sivridir. Soğanın bileşiminde uçucu ve sabit yağlar, şekerler, vitaminler, mineraller, fermentler ve amino asitler bulunur. Özellikle antiseptik ve antibiyotik özelliği göstermesi ve pişirildiğinde vitamin kaybının az olması nedeni ile insan sağlığı için son derece faydalı bir üründür. Ayrıca iştah açıcı ve yatıştırıcı özelliği vardır (www.eczanemonline.com.tr).

Çeşit ayrımında önemli rol oynayan şekil faktörü bakımından, dünya pazarlarında en fazla arananlar; çapı yaklaşık 7cm büyüklüğünde yuvarlağa yakın şekilli fazla acı olmayan çeşitlerdir.

2.Dünyada Durum

Dünya kuru soğan üretim alanı sürekli olarak artmaktadır. 1993-1995 yıllarında ortalama 2.184 bin hektar olan kuru soğan üretim alanı 2002 yılında 2.971 bin hektara ulaşmıştır. Ekim alanındaki artışla beraber verimde de artış olması, üretim miktarında önemli artışlar meydana getirmiştir. Yine 1993-95 yıllarının ortalama üretimi 35 milyon ton iken, 2002 yılında dünya kuru soğan üretimi yaklaşık 52 milyon tona ulaşmıştır. Bu artışta dünya nüfusunun artmasının da etkisi vardır.

Çizelge 1. Dünya Kuru Soğan Ekim Alanı, Üretim ve Verim

	1993-1995			1996-1998			1999-2001			2002		
	Üretim Alanı (ha)	Üretim (bin ton)	Verim (ton/ha)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (bin ton)	Verim (ton/ha)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (bin ton)	Verim (ton/ha)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (bin ton)	Verim (ton/ha)
Hindistan	376.900	4.043	107.278	409.033	4.237	103.593	487.400	5.374	110.248	520.000	6.500	125.000
ABD	66.043	2.885	436.809	67.913	3.026	445.609	67.603	3.220	476.236	64.840	3.056	471.254
Türkiye	106.992	2.100	196.275	102.666	2.090	203.571	104.166	2.283	219.200	113.000	2.270	200.885
İran	43.141	1.067	247.272	45.134	1.189	263.411	48.991	1.480	302.077	50.000	1.500	300.000
Pakistan	70.918	926	130.582	80.012	1.102	137.693	100.288	1.160	144.567	103.800	1.385	133.430
Japonya	27.433	1.251	456.136	27.033	1.291	477.681	26.866	1.237	460.421	27.000	1.270	470.370
Rusya	96.733	913	94.390	94.773	1.063	112.182	110.793	1.160	104.693	112.000	1.175	104.911
Brezilya	76.074	963	126.598	68.448	872	127.443	65.260	1.054	161.463	66.613	1.132	169.883
İspanya	26.766	957	357.440	24.028	957	398.106	23.104	1.023	442.867	23.100	1.101	476.710
Kore Cum	11.735	691	588.471	12.335	730	592.027	17.299	962	556.282	18.995	1.074	565.258
Dünya	2.184.142	35.503	162.550	2.428.074	40.875	168.343	2.797.383	48.743	174.245	2.971.750	51.914	174.693

Kaynak: Faostat

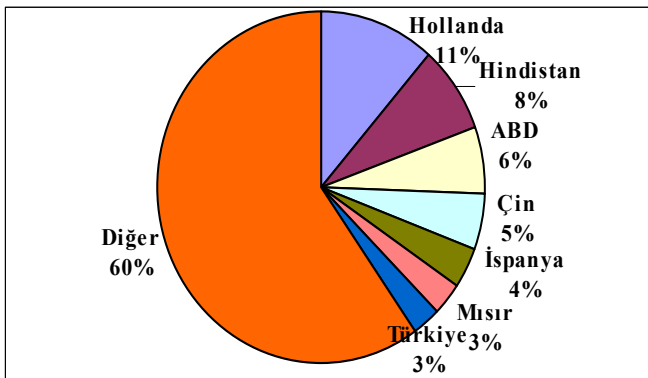
En büyük üretici ülke Hindistan'dır. Ancak, Hindistan'ın kuru soğan verimi, dünya ortalama kuru soğan veriminden %40 daha düşüktür. Hindistan dünya kuru soğan üretim alanının %18'inden dünya, üretiminin ancak %12'sini karşılarken, ABD dünya kuru soğan üretim alanının sadece %2'lik bir kısmından dünya üretiminin %6'sını karşılamaktadır (Çizelge 1).

Çizelge 2. Başlıca Kuru Soğan İhracatçı Ülkeler (ton)

	1999	2000	2001
Hollanda	513.396	573.830	620.287
Hindistan	260.719	343.254	441.862
ABD	307.156	354.142	334.643
Çin	198.961	169.745	292.397
İspanya	220.297	206.800	197.863
Mısır	105.957	147.258	166.357
Türkiye	132.182	85.712	161.293
Dünya	3.357.064	3.123.342	3.268.071

Kaynak: Faostat

Grafik 1. Başlıca Kuru Soğan İhracatçı Ülkeler (2001)

Çizelge 3. Başlıca Kuru Soğan İthalatçı Ülkeler (ton)

	1999	2000	2001
Almanya	256.344	244.375	269.498
Japonya	223.434	262.179	260.896
Malaysia	236.062	266.946	298.913
Rusya Fed.	548.480	298.201	287.721
ABD	261.666	216.296	286.969
İngiltere	185.107	156.718	231.504
Kanada	134.883	133.694	156.431
Dünya	3.354.464	3.224.269	3.384.558

Kaynak: Faostat

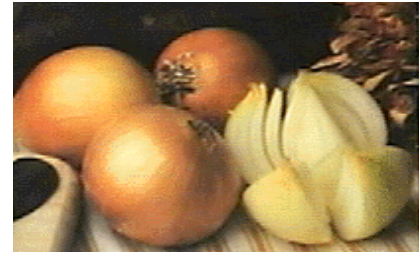
2001 yılı itibari ile dünya ülkelerinin kuru soğan ihracat miktarları incelendiğinde en büyük ihracatçı ülkenin Hollanda olduğu onu Hindistan, Çin ve ABD'nin takip ettiği görülmektedir. Türkiye ise kuru soğan ihracatında %3'lük pay ile 7. sırada yer almaktadır.

3. Türkiye'de Durum

Türkiye'de özellikle 1996 yılından itibaren kuru soğan üretim alanları ve üretim miktarları artış göstermektedir. 2002 yılı itibari ile Türkiye kuru soğan üretiminde Hindistan ve ABD'den sonra 3. sırada yer almaktadır (Çizelge 1).

Çizelge 4. Başlıca Kuru Soğan Üretici İller -2001

	Ekim Alanı(Ha)	%	Üretim (Ton)	%	Verim (Kg/Ha)
Amasya	14.060	14	273.490	13	19.925
Ankara	5.573	6	247.938	12	44.489
Bursa	6.959	7	148.300	7	21.311
Çorum	5.752	6	148.059	7	25.740
Yozgat	4.185	4	122.943	6	29.377
Hatay	3.985	4	98.420	5	24.698
Tekirdağ	4.925	5	89.490	4	18.171
Kahramanmaraş	3.724	4	87.180	4	23.410
Adana	2.929	3	80.787	4	27.582
Gaziantep	2.840	3	69.750	3	24.560
Muğla	3.184	3	67.322	3	21.144
Tokat	3.959	4	59.682	3	15.075
Balıkesir	2.360	2	46.580	2	19.737
Karaman	2.307	2	41.587	2	18.026
Konya	2.489	3	40.597	2	16.311
Kütahya	2.408	2	43.035	2	17.872
Diğer	27.861	28	484.840	23	17.402
Türkiye	99.500	100	2.150.000	100	21.683

Kaynak: DİE Tarımsal Yapı-2001

Farklı iklim koşullarına sahip olan Türkiye’de Doğu Anadolu Bölgesi hariç hemen her bölgede kuru soğan yetiştiriciliği yapılmakla beraber, yoğun olarak İç Anadolu, Akdeniz’in Doğusu, Orta Karadeniz ve Marmara Bölgesi’nde yapılmaktadır. En fazla kuru soğan üretimi yapılan il toplam kuru soğan üretiminin %13’ünü sağlayan Amasya’dır. Amasya’nın üretiminin büyük bir kısmı Suluova yöresinde yapılmaktadır. Ancak, Amasya yöresinde uzun yıllardır yapılan üretim nedeni ile verimde önemli düşüşler gözlenmektedir (Suluova Ticaret Odası). Amasya’dan sonra diğer önemli iller Ankara-Polatlı (%12), ve Bursa-Karacabey’dir (%7). Türkiye kuru soğan üretiminin ¼’ i bu üç bölgeden karşılanmaktadır (Çizelge 4). Ayrıca Polatlı yöresinde şekerpancarı üretimine kota konulması nedeni ile pancar ekim alanları son yıllarda sürekli azalmış, bu alanlarda kuru soğan üretimi yapılmaya başlanmıştır (Polatlı Ticaret Odası).

Çizelge 5. Türkiye’nin Ülkelere Göre Kuru Soğan İhracatı (ton)

	2000	2001	2002	2003*
Suudi Arabistan	55.400	93.702	72.171	20.606
Rusya	197	8.152	19.428	22.652
Azerbaycan	1.879	1.473	6.207	9.969
Yunanistan	2.063	3.785	8.744	7.308
Ürdün	3.686	11.477	5.573	2.641
Gürcistan	485	1.495	3.797	7.377
Toplam	85.316	159.504	148.207	109.369

*2003 Yılı Verileri 6 aylıktır.
Kaynak: İTO Kayıtları

Türkiye’nin kuru soğan ihracatının 2002 yılı itibari ile yaklaşık %50 si Suudi Arabistan’a yapılmaktadır. Sovyetler Birliğinden ayrılan ülkeler de en önemli alıcılardır. AB ülkelerine kuru soğan ihracatı önemli düzeylerde değildir. En fazla ihracat yapılan AB ülkesi Yunanistan’dır. Özellikle 2002

ve 2003 yıllarında Yunanistan'a yapılan ihracatta büyük bir artış sağlanmıştır (Çizelge 5).

Kuru soğanın hemen piyasaya çıkarılacak çeşitlerinden ziyade, uzunca süre depolanacak olan kışlık çeşitlerinin muhafazası için sıcaklık, nispi rutubet ve havalandırma faktörleri uygun oranlarda bulunmalı, ayrıca yığın halinde yapılacak muhafazalarda çok yüksek yığınlar halinde bırakılmamadır. Yapılan denemelere göre, en fazla 1 metre kadar yükseklikte yapılacak yığınlarda, ara sıra tahta küreklerle başları zedelenmeden aktarma yapmak suretiyle soğanlar uzun süre rahatlıkla korunabilmektedir. Soğan muhafazasında ikinci bir sistem de bazı yabancı ülkelerde ve ülkemizde tatbik edilen dizi veya saç örgüsü sistemidir. Bu sistem de hasattan sonra soğanların sapları kesilmeden başlar saç örgüsü şeklinde birbirine sardırılarak muntazam diziler yapılır (www.karacabeytb.org.tr). Uygun saklama koşullarının sağlanmaması durumunda çabuk bozulan bir ürün olduğu için bu konuda önemli sorunlar yaşanmaktadır.

4.Genel Değerlendirme

Tarımsal ürünlerin ihracatında karşılaşılan en önemli sorun, dış piyasanın istediği özelliklerde ve sürekli ürün temin edilememesidir. Bu nedenle üretim, dış pazarların istediği kalitede ve standartlarda yeterli miktarda ve sürekli olacak şekilde planlanmalıdır. Özellikle ihrac edilecek ürünlerde nakliye koşullarına dayanıklı, kuru madde oranı yüksek çeşitler seçilmelidir. Bunun içinde sözleşmeli üretime gereken önem verilmeli ve uluslar arası piyasalarda talep edilen çeşitler istenen miktarlarda sürekli üretilmelidir. Bu konuda ıslah çalışmaları yapılarak dayanıklı çeşitlerin yetiştiriciliği sağlanmalı ve teşvik edilmelidir. Tarımsal ürünlerin pazarlanmasında yaşanan bu genel sorunlar soğan için de geçerlidir. Üreticinin korunması için ihracat olanakları sonuna kadar kullanılmalıdır. Zira soğanda bazı yıllar üretici elinde kalan soğanı depolama imkanlarının da yetersizliği nedeni ile ırmaklara dökmüştür. Üretici birliklerinin kurulması teşvik edilmeli ve bunlara işlerlik kazandırılmalıdır. Kuru soğanda üreticiler arasında bir birlik dayanışma bulunmamaktadır. Sebze üretiminde monokültür yetiştirme tekniği tarım arazilerine zarar vermektedir. Özellikle sürekli sulu tarım yapılması toprakların çoraklaşmasına neden olmakta ve verim düşmektedir. Kuru soğan yumrulu bitki olduğu için ekim nöbetine girmesi çok önemlidir. Baklagillerden sonra ekildiğinde verimde artış olacaktır (www.gap.gov.tr).

KAYNAKLAR

DPT. Özel İhtisas Komisyonu Raporu-Sebzecilik. Ankara.2001
Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer)2001, DİE Yayınları, Ankara
İstanbul Ticaret Odası Kayıtları, www.ito.org.tr
Polatlı Ticaret Odası
Suluova Ticaret Odası
Karacabey Ticaret Odası
www.fao.org
www.gap.org.tr
www.eczanemonline.com.tr

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara
Tel:0.312.326 0006
Faks:0.312.322 8531
Web: <http://www.aeri.org.tr>
e-mail: aeri@aeri.org.tr